

jen roztroušeně. Zvláště hojný je ve vlhčích územích s častějšími rybníky. V mnohých územích nebyl zjištěn, i když je jeho výskyt (alespoň přechodný) rovněž pravděpodobný. Od nížin do submontánního stupně (max.: Žďárské vrchy, rybník Sykovec, 720 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 141.

T: 2a. Žatec. Poohří (Dobříčany; Trnovany), 3. Podkruš. pán., 4. Loun.-lab. střed., 6. Džbán (vz.), 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt., 10-15. Polabí (často), 16. Znoj.-brn. pah., 18. Jihomor. úv. (často), 20b. Hustop. pah. (Čejč), 21. Haná. — M: 24. Hor. Poohří, 25. Kruš. podh. (Blatno, bez přesné lokalizace), 27. Tachov. bráz., 28. Tep. vrchy (Mířkov; Růžová u Mezholez), 30. Jesen.-rak. ploš. (Přílepy; Olešná; Jesenice), 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branž. hv. (zřídka), 34-36. Podbrd. okr., 37. Šum.-novohr. podh. (zřídka), 38-39. Jihočes. pán. (hojně), 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt. (často), 42. Votic. pah., 43. Votic. vrch. (Hrazany), 45. Ver-

neř. střed., 47. Šluk. pah., 48. Luž. kott., 49. Frýdl. pah., 50. Luž. hory (Hvozd), 51. Polom. hory (Doksy - nepřesná lokalizace), 52. Ral.-bez. tab., 53. Podješ., 55. Čes. ráj, 56. Podkrk., 57. Podzvič. (Bělohrad), 59. Orl. podh. (Lukavice—nepřesná lokalizace), 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 64. Řičan. ploš., 66. Hornosáz. pah. (vz.), 67. Českomor. vrch. (často), 68. Mor. podh. Vysoč. (často), 69. Želez. hory, 71. Drah. vrch., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74., 76., 83., 84. Severomor. okr., 75. Jesen. podh. (pouze obecný údaj), 76. Mor. brána, 77. Středomor. Karp. (mezi Osvětimany a Buchlovicemi; vrch Brdo), 78. B. Karp. les. (Luhačovice), 80. Stř. Pobeč. (vz.), 81. Host. vrchy (vz.). — O: 87. Brdy (Padrť, Hořejší rybník), 91. Žďár. vrchy.

Celkové rozšíření: Evropa (s výjimkou části z Středozemí, Britských ostrovů a s. Fennoskandie), z. Sibiř. Rostliny z Dálného Východu přiřazované ke *G. muralis* vyžadují taxonomickou revizi. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 140; MEUSEL et al. in FRIEDRICH et al. 1969-1979: 967 (*G. muralis* L. s. l.); AFE 1986: 132.

24. *Petrorhagia* (SER.) LINK — hvozdíček *)

Petrorhagia (SERINGE in DE CANDOLLE) LINK Handb. Gewächse 2: 235, 1831. — Syn.: *Gypsophila* sect. *Petrorhagia* SER. in DC. Prodr. Syst. Natur. 1: 354, 1824. — *Dianthus* L. Sp. Pl. 410, 1753 p. p. min. — *Tunica* SCOP. Fl. Carniol., ed. 2, 1: 298, 1772, non LUDWIG 1757. — *Kohlrauschia* KUNTH Fl. Berol. 1: 108, 1838 incl.

Lit.: WILLIAMS F. N. (1890): Synopsis of the genus *Tunica*. J. Bot., London, 28: 193-199. — BÖCHER T. W. et al. (1953): Experimental and cytological studies on plant species I. *Petrorhagia prolifera* and *Plantago coronopus*. Hereditas 38: 289-304. — BALL P. W. et HEYWOOD V. H. (1962): The taxonomic separation of the cytological races of *Kohlrauschia prolifera* (L.) Kunth sensu lato. Watsonia 5: 113-116. — BALL P. W. et HEYWOOD V. H. (1964): A revision of the genus *Petrorhagia*. Bull. Brit. Mus.-Natur. Hist. 3: 121-172. — FAVARGER C. (1966): Contribution à la cytotaxonomie du genre *Petrorhagia* (= *Tunica*). Ber. Schweiz. Bot. Ges. 76: 270-278.

Vytrvalé nebo jednoleté byliny s 1 nebo více lodyhami. Listy většinou ± čárkovité. Květenství složené připomínající buď řídkou latu, nebo hlávkou, zřídka na vrcholu lodyhy či větvi jediný květ. Podkališní listénce vyvinuty. Květy oboupohlavné, 5četné, jen gyneceum srostlé ze 2 plodolistů; kalich trubkovitý nebo zvonkovitý, (5-)15žilný, v místech srůstu kališních lístků s podélnými suchomázdřitými proužky; korunní lístky v čepel a nehet rozlišené nebo nerozlišené, bez listů a pako-runky; tyčinek 10; semeník se 2 čnělkami. Tobolka 4zubá, i naspodu jednopouzdrá, mnohosemenná. Semena zploštělá, štítkovitá (pupek na břišní straně semene), v obrysu vejčité až vejčité trojúhelníkovité; osemení hrbolkaté nebo sířnaté; zárodek přímý. — 25 druhů rozšířených především ve Středozemí. — Protandr. Entomogam.

1a Květenství řídká (připomínající latu); při bázi kalicha 2 páry křížmostojných podkališních listenců nezakrývajících celé kalichy; korunní lístky postupně k bázi klínovitě zúžené, ± celé bílé nebo narůžovělé; byliny vytrvalé, většinou s větším počtem ± bohatě větvených lodyh

1. *P. saxifraga*

b Květenství na koncích lodyh a větví stažená (připomínající hlávkou), řídkěji jediný terminální květ; podkališní listénce a listeny vytvářejí kolem květenství (případně květu) nápadný obal, kalichy skryté; korunní lístky rozlišené ve fialově růžovou čepel a bělavý nehet; byliny jednoleté, většinou s jedinou nevětvenou lodyhou, řídkěji lodyh několik nebo lodyhy chudě větvené

2. *P. prolifera*

Sect. 1. *Petrorhagia*

Vytrvalé byliny. Listy 1(-5) žilné. Korunní lístky nerozlišené v nehet a čepel. Osemení hrbolkaté.

*) Zpracovala M. Šourková.

1. *Petrorhagia saxifraga* (L.) LINK — hvozdíček lomikamenovitý Tab. 39/2

Petrorhagia saxifraga (LINNAEUS) LINK Handb. Gewächse 2: 235, 1831. — Syn.: *Dianthus saxifragus* L. Sp. Pl. 413, 1753. — *Gypsophila saxifraga* (L.) L. Syst. Nat. ed. 10, 2:

1028, 1759. — *Tunica saxifraga* (L.) SCOP. Fl. Carniol., ed. 2, 1: 300, 1772. — *Kohlrauschia saxifraga* (L.) DANDY Watsonia 4: 42, 1957.

EXSİKÁTY: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 202. — Extra fines: CALLIER Pl. Herceg. Exs. 1895, no 171. — DOMIN et KRAJINA Fl. Čechosl. Exs., no 35. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 3228/I et II. — Fl. Hung. Exs., no 836. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 790. — Reliq. Maill., no 517, 766 et 838. — SCHULTZ Herb. Norm., no 748.

Vytrvalé, trsnaté, nejvýše 25 cm vys. byliny. Kořen mírně ztlustlý, dřevnatějící, až 50 cm dl. Lodyhy obvykle četné, větvené, obloukovitě vystoupavé nebo poléhavé, řidčeji přímé. Listy úzce čárkovité, nejčastěji 10-30 mm dl. a 1(-2) mm šir., ± špičaté. Květenství připomínající řídkou latu. Květy ca 1 cm v průměru, na bázi kalicha se 2 páry křížmostojných špičatých jednožilných listenců, obvykle chrupavčitých, sahajících nejvýše do poloviny délky kalicha; kalich zvonkovitý, 5zubý, (5-)15žilný (střední žilka v každé části srostlého kalicha mnohem silnější a obvykle i delší než obě postranní), 3-6 mm dl., kališní zuby tupé, bělavě lemované; korunní lístky klínovité, v čepel a nehet nerozlišené, 6-10 mm dl., na vrcholu uťaté až mělce vykrojené, bílé nebo narůžovělé, někdy s tmavšími žilkami. Tobolky vejcovité, 3,5 až 6,0 mm dl. Semena štítkovitá, v obrysu vejčitá až vejčité trojúhelníkovitá, 1,0-1,2 (-1,5) mm dl., 0,6-1,0 mm šir.; osemení černohnědé, drobně hrbokaté. (V-)VI-X. Hkf.

$2n = 60$ (extra fines)

Variabilita: Proměnlivý charakter má především odění - lodyha i listy lysé (hladké nebo drsné) až chlupaté, což lze alespoň zčásti vysvětlit rozdílným původem u nás se vyskytujících rostlin. Značně proměnlivý je i celkový vzhled - na ušlapávaných místech tvoří poléhavé, k zemi přitisklé trsy s velkým počtem lodyh, v zahradních kulturách nebo na suchých kamenitých, avšak nenarušovaných místech mívá lodyhy až přímé nebo alespoň jen krátce obloukovitě vystoupavé.

Ekologie a cenologie: S výjimkou jediné lokality na jv. Moravě zavlečený nebo zplánělý druh. Nalézán většinou na písčínách, kamenitých místech a skalkách. V oblasti původního výskytu v j. Evropě roste většinou na skálách a kamenitých místech, ve stř. Evropě i na písčínách a štěrcích.

Rozšíření v ČR: Snad původní na jv. Moravě (jediná lokalita), kam by mohl zasahovat ze Záhorské nížiny, jinak pěstován, zplánělý nebo zavlečený, a to převážně v teplých územích, v chladnějších oblastech a vyšších polohách výjimečně. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 142.

T: 18b. Dolnomor. úv. (u obce Lanžhot—BAUDYS 1940 PRC).

Zplánělé či zavlečené rostliny sbírány např.: Hory Matky Boží; Tábor; Třeboň; Praha—na více místech; Mělník; úpatí Kalichu u Třebuzína; Všetaty; Pardubice; Josefův; Brno; Ostrava-Vítkovice.

Celkové rozšíření: Submediteránní druh, izolovaně v pohoří Francký Jura a v s. Předalpi, původní snad i na Slovensku a v Maďarsku. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 141; AFE 1986: 144.

Význam: Pěstován pro okrasu na skalkách a suchých zídkách.

Poznámka: Poměrně časté jsou záměny (oboustranné) s druhem *Gypsophila muralis*. *P. saxifraga* se však zcela bezpečně pozná podle podkališních listenců a vytrvalosti - rostliny nelze snadno vytrhnout; *G. muralis* podkališní listence nemá a je jednoletý.

Sect. 2. *Kohlrauschia* (KUNTH) P. W. BALL et HEYWOOD

Jednoleté byliny. Listy 3žilné. Korunní lístky rozlišený v nehet a čepel. Osemení se sířnatou nebo papilózní skulpturou.

Poznámka: Tato sekce bývá někdy oddělována jako samostatný rod *Kohlrauschia* KUNTH, v současné době však jen ojediněle.

2. *Petrorragia prolifera* (L.) P. W. BALL et HEYWOOD — hvozdíček prorostlý Tab. 39/3

Petrorragia prolifera (LINNAEUS) P. W. BALL et HEYWOOD Bull. Brit. Mus.-Natur. Hist. 3: 161, 1964. — Syn.: *Dianthus prolifera* L. Sp. Pl. 410, 1753. — *Tunica prolifera* (L.) SCOP. Fl. Carniol., ed. 2, 1: 299, 1772. — *Kohlrauschia prolifera* (L.) KUNTH Fl. Berol. 1: 109, 1838.

EXSİKÁTY: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 26. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 330. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 203. — Extra fines: Fl. Českoslov. Exs., no 22. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 2509. — Fl. Hung. Exs., no 158. — Fl. Olten. Exs., no 223.

Jednoleté, (15-)25-50 cm vys. byliny. Kořen krátký, ± tenký, chudě větvený. Lodyha obvykle 1 (řidčeji lodyh několik), přímá, jen zřídka větvená, lysá, hladká. Nejdolejší listy úzce až čárkovitě obkopinaté, záhy zasychající, střední lodyžní čárkovité, 3žilné, nejvýše 45 mm dl. a 2 mm šir., špičaté nebo zašpičatělé, nejhořejší redukované, listenovité, okraj listů často drsný. Květenství připomínající hlávkou, na vrcholu lodyhy, popř. větví (zřídka květ jediný), naspodu s obalem z listenů a podkališních listenců zakrývajícím kalichy; listeny a listence ± eliptické až téměř okrouhlé, 6-12 mm dl., 4-8 mm šir., na vrcholu tupé nebo zaokrouhlené, zprvu bledě zelené, později bělavé, suché. Kalich trubkovitý, 10-13 mm dl., často nepravidelně 5zubý, 15žilný, zuby tupé, na vrcholu chrupavčité; korunní lístky jen o málo delší

než kalich, čepel ± obvejčitá, 2,0-3,5 mm dl., mělce vykrojená, rovnovážně odstálá, fialově růžová. Tobolky úzce vejcovité až elipsoidní, 8-11 mm dl. Semena štítkovitá, v obrysu vejčitá až vejčité trojúhelníkovitá, 1,3-1,9 mm dl., 0,6-1,1 mm šir.; osemení černohnědé, síťnaté. VI-X. Tf.

2n = 30 (ČSR: 8. Čes. kras)

Ekologie a cenologie: Suchá kamenitá nebo písčítá místa, skály, lomy, někdy navigace, většinou na nepřilíš vápnitých substrátech, místy ve vyšších polohách lokálně kalcifilní. Výskyt omezen převážně na otevřené porosty, často i antropicky podmíněné. Nejčastěji roste ve společenstvech řádu *Trifolio arvensi-Festucetalia ovinae* a svazu *Koelerio-Phleion phleoidis*, vzácněji *Alyso alyssoidis-Sedion albi* a *Corynephorion canescentis*.

Rozšíření v ČSR: Dosti hojně až roztroušeně hlavně v teplejších územích celé ČSR (stř. a v. Čechy, České středohoří, j. Morava). Skalnatými údolími řek (především Vltavy a Sázy, částečně i Ohře, Dyje a Jihlavy), kde nachází příhodná stanoviště, zasahuje i do sousedních chladnějších území mezofytika. Někdy pravděpodobně obdobně proniká z území čas-

tějšího výskytu i podél komunikací. Roste převážně v planárním až suprakolinním, řídkěji až submontánním stupni (min.: Horní Žleb u Děčína, břeh Labe, 140 m; max.: ca 550 m—Stráž nad Ohří, vrch Nebesa; Malenice nad Volyňkou, vrch Pátek; Lomnice u Tišnova, okraj lesa Chrastavá). — Mapy: ŠMARDKA XM 1963: map. 254; SLAVÍK FKS 1986: 142.

T: dosti hojně nebo roztr. [chybějí doklady z 2. Stř. Pohoří, 3. Podkruš. pán.]. — M: 24b. Sokol. pán., 28f. Svojs. pah. (Stříbro), 29. Doup. vrchy, 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 34. Plán. hřeb. (mezi Vrčeni a Dvorci), 35d. Břez. Podbrd. (Lety), 36. Horaž. pah., 37b. Suš.-horaž. váp., 37e. Volyň. Předšum., 37f. Strak. váp., 39. Třeboň. pán. (okolí Veselí nad Lužnicí), 41. Stř. Povlt., 42. Votic. pah., 45. Verneř. střed. (Děčín), 46b. Kaň. Labe, 52. Ral.-bez. tab., 53a. Českolip. kotl., 61b. Týnišť. úv. (Čestice; Chlum), 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory (Semtětš; Bernardov; Heřmanův Městec), 71a. Bouz. pah. (Vranová), 72. Zábř.-unič. úv. (Postřelmúvek), 73b. Hanuš. vrch. (Lukavice-Slavoňov), 76a. Mor. brána vl., 80a. Vset. kotl. (Rožnov pod Radhoštěm, říční šterky Bečvy), 83. Ostr. pán. (Polanka nad Odrou, rudíště VŽKG).

Celkové rozšíření: Středozemí od Španělska po Kavkaz (obvykle v horách), v Evropě na sever až do jv. Švédska, na východ ještě v Polsku a snad i na Ukrajině. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 141 (*P. prolifera* s. 1.); AFE 1986: 146.

25. *Dianthus* L. — hvozdík*)

Dianthus LINNAEUS Sp. Pl. 409, 1753. — Syn.: *Tunica* LUDWIG Inst. Hist.-Phys. ed. 2, 129, 1757.

Lit.: WILLIAMS F. N. (1893): A monograph of the genus *Dianthus* Linn. J. Linn. Soc.-Bot. 29: 346-478. — VIERHAPPER F. (1901): Zur systematischen Stellung des *Dianthus caesius* Sm. Österr. Bot. Z. 51: 361-366 et 409-417. — HEGI G. (1911): Systematische Gliederung des *Dianthus carthusianorum* L. Allg. Bot. Z. 17: 11-18. — NOVÁK F. A. (1915): Kritická studie o *Dianthus arenarius* L. a jemu blízce příbuzných družích a o jeho stanovišti v Čechách. Věstn. Král. Čes. Společ. Nauk, cl. math.-natur., 1915/8: 1-27. — NOVÁK F. A. (1924): Monografická studie o *Dianthus plumarius* (L.). Věstn. Král. Čes. Společ. Nauk, cl. math.-natur., 1923/11: 1-42. — NOVÁK F. A. (1926): Monografická studie o *Dianthus gratianopolitanus* Vill. Spisy Přírod. Fak. Karł. Univ. no 51: 1-31. — NOVÁK F. A. (1927a): Monografická studie evropských druhů rodu *Dianthus* ze skupiny *Dianthi fimbriati* (sectio *Plumaria*). Spisy Přírod. Fak. Karł. Univ. no 76: 1-54. — NOVÁK F. A. (1927b): Monografická studie o postglaciálních družích rodu *Dianthus* ze sekce *Plumaria* (Opiz). Věstn. Král. Čes. Společ. Nauk, cl. math. - natur., 1927/9: 1-100. — ROHWEDER H. (1934): Beiträge zur Systematik und Phylogenie des Genus *Dianthus* unter Berücksichtigung der karyologischen Verhältnisse. Bot. Jb. 66: 249-368. — LEMPERG F. (1936): Studies in the perennial species of the genus *Dianthus* L. Acta Horti Gothoburg. 11: 71-134. — CAROLIN R. C. (1957): Cytological and hybridization studies in the genus *Dianthus*. New Phytol. 56: 81-97. — BÖHMIG F. et CHROBOK R. (1963): *Dianthus*. Radebeul. — BAKSAY L. (1972): Biosystematik der *Dianthus plumarius* L. s. 1. in Ungarn. In: Evolution of plants (= Symp. Biol. Hung. 12), p. 149-161. — KOVANDA M. (1984): Chromosome numbers in selected Angiosperms (2). Preslia 56: 289-301. — KMEŤOVÁ E. (1985): Taxonómia druhu *Dianthus praecox* Kit. na Slovensku. Biol. Pr. 31/5: 3-87. — KOVANDA M. (1986): Tři příběhy českého hvozdíku. Živa 34: 83-84 et 128-129. — TOMAN M. (1986): Taxonomische Problematik und Populationscharakteristik des angeblichen Endemiten der tschechoslowakischen Flora, *Dianthus novakii*. Gleditschia 14:69-84. — KÍ BAI K. et ABTOVÁ M. (1988): *Dianthus carthusianorum* subsp. *carthusianorum* × *sylvaticus* (D. × lorberí hybr. nova). Severočes. Přír. 21:5-13.

Vytrvalé, řídkěji jednoleté nebo dvouleté byliny. Listy přisedlé nebo krátce řapíkaté, čárkovité až vejčité kopinaté, na okraji většinou drsné, na bázi pochvaté. Květy v květenstvích různého typu (vidlany, hrozny, laty, strboulovité svazečky), nebo jednotlivé. Kalich trubkovitý, řídkěji úzce lahvicovitý nebo nálevkovitý, pětizubý, hustě žilnatý, na bázi s 1-3 páry podkališních listěnců; čepel korunních lístků zubatá, vroubkovaná, vyhlodávaná nebo dřipená, vzácně celokrajná, lysá nebo na líci chlupatá nebo vousatá, červená, růžová nebo bílá, vzácně (u kulturních odrůd) žlutá; nehet

*) Zpracoval M. Kovanda.

Tab. 39: 1 *Vaccaria hispanica* subsp. *grandiflora*, 1a - příčný řez kalichem s nedozrálým plodem. — 2 *Petrohragia saxifraga*.
2a - kalich s listěnci. — 3 *P. prolifera*.

